

Datum

1 september 2023

Onderwerp

VNG inbreng CD Versterking Lokaal Bestuur 6 september

Geachte woordvoerders Binnenlandse Zaken,

Op woensdag 6 september voert u een belangrijk debat over Versterking Lokaal Bestuur. Naast enkele specifieke onderwerpen gaat dit debat over hoe het lokale bestuur een sterke overheidslaag kan zijn en blijven. Wij geven u daarom graag een beeld van hoe het lokale bestuur de samenwerking met het rijk heeft ervaren de laatste jaren. We gaan daarbij in op de disbalans tussen taken en middelen en over de afstemming met het kabinet over de gemeentefinanciën. De Actieagenda Sterk Lokaal Bestuur en de Code Interbestuurlijke Verhoudingen vormen de basis voor een goed functionerende lokale overheid. We vragen ons echter steeds vaker af of het rijk die basis wel naleeft. Vlak voor een nieuwe formatie hebben gemeenten behoefte aan concrete stappen.

Inwoners zijn de dupe van disbalans ambities, taken, middelen en uitvoerbaarheid

We zijn blij met de ambitie die spreekt uit de Actieagenda Sterk Bestuur. Het kabinet ziet in dat we samen moeten werken aan betere verhoudingen, zodat we samen beter kunnen presteren. Gezamenlijk moeten we het vertrouwen in de overheid terugwinnen. Gemeenten zijn zeer bereid daarin hun bijdrage te leveren.

Daar is echter wel wat voor nodig: de [stand van de uitvoering gemeenten 2023](#), die op 13 juli aan de minister van BZK aangeboden is, onderbouwt (wederom) dat er op dit moment geen sprake is van een balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoerbaarheid en dat inwoners daar de dupe van zijn. Het gaat om:

- Complexe wetten en regels die in de praktijk botsen;
- een woud aan incidentele financieringsstromen met bijbehorende verantwoordingsdruk voor structurele opgaven;
- knelpunten rondom het uitwisselen van gegevens.

Gemeenten springen bij in crises en daar waar de uitvoering van taken door andere organisaties onder druk staat (denk aan de opvang van Oekraïense ontheemden en het uitkeren van de energietoeslag). Juist in tijden dat het

moeilijk is om voldoende geschikt personeel te vinden. We staan altijd klaar voor inwoners.

Het meest gecharmeerd zijn we van de aandacht die er met de Uitvoeringstoets Decentrale Overheden (UDO) expliciet wordt gegeven aan de noodzakelijke balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoerbaarheid. We hebben best wat af te dingen op hoe de UDO er precies uit ziet, maar het is winst dat hij er nu is. We roepen uw Kamer op om ook in de volgende periode de haalbaarheid van ambities centraal te stellen en hierbij vooral goed te luisteren naar de praktijkkennis die bij gemeenten aanwezig is. Behandel alleen wetten waarvoor een uitvoeringstoets door gemeenten gedaan is, als gemeenten een rol hebben in de uitvoering ervan. Onuitvoerbare wetten worden geen succes en pakken slecht uit voor inwoners.

- Kan de minister garanderen dat altijd een UDO wordt uitgevoerd, ook bij wetgeving van andere ministeries?
- Wanneer is een evaluatie van de UDO voorzien?

Financiële middelen essentieel voor haalbare ambities

In de Actieagenda stelt de minister dat de normeringssystematiek niet los te zien is van de interbestuurlijke verhoudingen. Daar zijn wij het van harte mee eens. Toevallig is er meteen vóór uw debat voor het eerst met dit kabinet een zogenoemd Overhedenoverleg, waar een delegatie uit de besturen van VNG, IPO en UvW spreekt met een delegatie van het kabinet. Voor ons is daarbij het belangrijkste onderwerp de structurele financiële situatie van gemeenten. Door eenzijdige, in onze ogen weinig doordachte, maatregelen van het kabinet ontstaat er een structureel gat van € 3 miljard vanaf 2026. Voor uw beeld: gemeenten hebben ongeveer 13 miljard euro vrij – democratisch gelegitimeerd – te besteden. Het kabinet heeft de hoogte van dit gat erkend in de antwoorden op de feitelijke vragen over de Voorjaarsnota.

Waar de minister graag benadrukt in goed overleg met ons te zijn, ervaren wij dat duidelijk anders. Het Overhedenoverleg op 6 september is de eerste keer dat we als decentrale overheden op het hoogste niveau met dit kabinet overleggen. Ook de normale formele bestuurlijke overleggen over de financiële verhoudingen (het BOFV) wordt al ruime tijd niet gevolgd. Het lijkt inmiddels gebruikelijk dat besluiten die diep ingrijpen in de financiële verhoudingen eenzijdig worden afgekondigd. Dat geldt voor de passage in het regeerakkoord en de korting op het gemeentefonds, uitnames uit het gemeentefonds voor de woningbouwimpuls, extra bezuinigingen op de jeugdzorg. Meest recent voorbeeld betreft de nieuwe normeringssystematiek voor het gemeentefonds in de laatste Voorjaarsnota. De voorgestelde systematiek is volstrekt onvoldoende om de stijgende kosten als gevolg van inflatie en bevolkingsgroei op te vangen.

In ambtelijke en bestuurlijke gesprekken wordt de nieuwe systematiek al als een gegeven beschouwd, terwijl de Tweede Kamer nog nooit inhoudelijk heeft gesproken over een nieuwe systematiek en er op geen enkele manier sprake is van afstemming met de decentrale overheden.

Wij hebben onze leden geadviseerd om geen rekening te houden met de korting van € 3 miljard vanaf 2026 bij het opstellen van de meerjarenbegroting 2024-2027.

Onze hoop is nog steeds gevestigd op dit kabinet om de gevolgen van het ondoordachte besluit uit het coalitieakkoord te herstellen. Dat vraagt wel snelle actie, want begin volgend jaar moeten gemeenten al na gaan denken over hun meerjarenbegroting 2025-2028. Zonder extra middelen zal er fors moeten worden gesneden in het takenpakket van gemeenten.

- Klopt het dat het kabinet in het overleg met medeoverheden van 2 juli heeft erkend dat vanaf 2026 taken en middelen niet meer in balans zijn?
- Komt er in de komende Miljoenennota een oplossing waar gemeenten op hopen?
- En zo niet, wat adviseert de minister gemeenten dan voor het opstellen van hun komende begroting? Moet de korting van € 3 miljard verwerkt worden en zo ja waar kunnen gemeenten dan op bezuinigen?

Betrek decentrale overheden bij de kabinetsformatie

In maart hebben wij met het kabinet, het IPO en de UvW, de herziene Code Interbestuurlijke Verhoudingen getekend. Evenals de vorige Code staat deze vol met goede afspraken over interbestuurlijk samenwerken, maar wij vragen ons af hoe goed die nageleefd worden door het rijk. In de huidige politieke constellatie zijn we hierbij vooral benieuwd naar hoe de minister denkt over de uitwerking van Artikel 7, over het betrekken van de decentrale overheden bij de kabinetsformatie. Vlak voor de vorige formatie heeft uw Kamer met grote meerderheid [de motie-Özütok](#) aangenomen met ongeveer dezelfde strekking. Vervolgens zijn wij niet goed

betrokken, wat in onze ogen mede heeft geleid tot vermijdbare ongelukken zoals het stopzetten van de trap-op-trap-af-systematiek en de extra bezuinigingen op jeugdzorg.

- Hoe wordt het perspectief van medeoverheden meegenomen in de formatie?
- Is de minister het ermee eens dat tijdens de vorige formatie afspraken zijn gemaakt die interbestuurlijke samenwerking onder druk hebben gezet?
- Welke rol ziet de minister voor haar departement weggelegd om formerende partijen te doordringen van het belang van goede financiële verhoudingen en interbestuurlijke afspraken?